

Eğridirli Hacı Kemâl
Câmi'ü'n-Nezâ'ir

Eksik Siirler
Bâyezîd Nüshası No: 5782
(İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)

Dr. Orhan Kılıçarslan

Ankara 2022

Eğridirli Hacı Kemâl
Câmi'ü'n-Nezâ'ir
Eksik Şiirler
Bâyezîd Nüshası No: 5782
[İnceleme-Metin-Tıpkıbasım]

Editör

Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak

Yazar

Dr. Orhan Kılıçarslan

ISBN: 978-625-7305-74-7

1. Baskı

Ağustos, 2022 / Ankara

Yayın Sertifika No

46683

Matbaa Sertifika No

46682

Grafiker®

Yayınları

Yayın No: 438

Web: grafikeryayin.com

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Baskı ve Cilt

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Oğuzlar Mahallesi

1396. Cadde No: 6/A

06520 Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafikerk@grafiker.com.tr

Web : grafikerk.com.tr

Kitabın hukuksal ve bilimsel sorumluluğu yazarına aittir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	5
KISALTMALAR.....	7
İNCELEME.....	9
Giriş.....	9
1. Türk Edebiyatında Nazîre Mecmuaları.....	13
2. Eğridirli Hacı Kemâl.....	19
2.1. Eserleri.....	23
2.1.1. Risâle fî Âdâbi'l-Mülûk ve Nesâyihî's-Selâtîn.....	24
2.1.2. Câmî'ü'n-nezâ'ir.....	24
2.1.2.1. Câmî'ü'n-nezâ'ir Nüshalarının Karşılaştırması.....	24
2.1.2.2. Bayezîd Nüshasının Mukaddimesi ve Fihristi Üzerine Değerlendirmeler.....	26
2.1.2.3. Tenkitli Metindeki “Şairi Bilinmeyen Şiirler” Üzerine Tespitler.....	29
3. Câmî'ü'n-nezâ'ir'in Bayezîd Nüshasının Eksik Kısımlarındaki Şiirler.....	31
3.1. Kafiye Harfleri.....	35
3.2. Şiir ve Şair Sayıları.....	37
3.2.1. Mecmuada (ME) Bulunan Nazım Şekilleri.....	38
3.2.2. Mecmuada (ME) Şiirleri Bulunan Şairler.....	40
3.3. Şiirlerde Tercih Edilen Vezinler.....	47
3.4. Şiirlerde Tercih Edilen Redifler.....	49
3.5. Şiirlerde Tercih Edilen Kafiyeler.....	51
SONUÇ.....	53
KAYNAKÇA.....	57

METİN	61
Metnin Kurulmasında İzlenen Yol.....	61
Çeviri Yazı Alfabetesi	64
ŞAİRLER DİZİNİ	279
TIPKIBASIM	283

ÖNSÖZ

Nazire mecmuaları, şairlerin birbirlerinin şiirlerine yazdıkları nazirelerin şiirden anlayan, şiir bilgisine sahip olan kişiler tarafından derlenmiş eserlerdir. Türk edebiyatının erken dönemlerinden başlamak üzere nazire mecmualarının örnekleri verilmeye başlanmıştır. Nazire mecmualarının ilk örneği olan Ömer b. Mezîd'in *Mecmû'atü'n-nezâ'ir*'i, diğer derleyeni bilinen nazire mecmualarına nazaran daha az sayıda şair ve şiir sayısına sahip olsa da nazire mecmualarının tertip özelliklerini ortaya koyması bakımından önemli bir örnektir. Bu mecmuayı takip eden sonraki mecmualar hacim olarak artmış, zaman içinde farklı usullerle tertip edilen diğer örnekler ortaya çıkmıştır.

Ömer b. Mezîd'in nazire mecmuasından sonra 1512'de tamamlanan Egridirli Hacı Kemâl'in *Câmi'ü'n-nezâ'ir* adını verdiği nazire mecmuası, derleyeni bilinen ikinci nazire mecmuasıdır. Bu iki nazire mecmuasının derlendiği yüzyıllar düşünüldüğünde Türk edebiyatının başlangıç döneminin bir panoramasının bu eserler vasıtasıyla verildiğini söylemek mümkündür. Şiir ve şair sayısı bakımından *Mecmû'atü'n-nezâ'ir*'in çok üstünde olan *Câmi'ü'n-nezâ'ir*, sonraki örneklerden ayrı bir yerde durmaktadır. Bu mecmuanın Türk edebiyatının ilk örneklerini veren Ahmed Fakîh, Şeyyâd Hamza, Dehhânî, Âşık Paşa, Elvân Çelebi, Gülşehrî gibi şairlerin şiirlerini ihtiva etmesi ve bu şiirlerden bir kısmının yegâne nüshalarını barındırıyor olması, mecmuayı edebiyat tarihi açısından önemli bir noktaya taşımıştır. *Câmi'ü'n-nezâ'ir*'de erken dönem şairlerine ait şiirlerin bir araya getirilmesi, nazire kavramı özelinde değerlendirilmekle birlikte bu metinlerin bütün bir eserin içinde toplanması çabasının da bir göstergesidir. Bu çaba sayesinde Türk edebiyatının ilk örnekleri kaybolmadan bugüne ulaşabilmiştir. Ne var ki uzun zaman dilimlerinin yazma eserler üzerindeki tahrip edici etkisi, Türk edebiyatının ilk dönemlerine ait

metinlerini izleyebildiğimiz önemli bir kaynak olan *Câmi'ü'n-nezâ'ir*'de de kendisini göstermiştir. Eserin en hacimli nüshası olan Bayezid nüshasında bazı eksikliklerin, kopmaların olduğu, şiir takiplerinden fark edilmektedir. Farklı varaklardaki bu eksiklikler, metinlerin yarım kalmasına ve/veya şiirin aidiyeti noktasında noksanlıklara sebep olmuştur. Bir mecmua içinde tespit edilen manzum kısımlar, Bayezid nüshasının genel özellikleriyle örtüşmektedir. Yarım kalan şiirlerin tamamlanması, fihristte verilen sayıların bütünlenmesi, her iki mecmuanın yazı ve diğer özelliklerinin uygunluk arz etmesi, bu durumun bir göstergesidir.

Bu çalışmada *Câmi'ü'n-nezâ'ir*'in Bayezid nüshasından kopan kısımlardaki şiirlerin metni verilmiş, özellikle birbirini bütünleyen kısımlar üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Eserin tenkitli metninin hazırlanmış ve pek çok bilginin bu çalışmanın inceleme kısmında değerlendirilmiş olması, karşılaştırma yapılabilmesi açısından uygun bir zemin sağlamıştır. Verilen bilgiler eksik kısımlardaki veriler ile her başlıkta karşılaştırmalı olarak yeniden ele alınmıştır. Özellikle eksik şiirlere ilişkin değerlendirmelerde bu karşılaştırmaların önemli bir katkısı olmuştur. Elde edilen yeni verilerle tenkitli metindeki bazı müphem noktalar aydınlığa kavuşturulmuş, Türk edebiyatı tarihi açısından önemli bir yerde bulunan *Câmi'ü'n-nezâ'ir* üzerine tamamlayıcı bir çalışma ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın her aşamasında desteklerini esirgemeyip bana yol gösteren kıymetli hocam Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak'a, metinde bulunan Arapça, Farsça şiirlerin tercümesi ile ilgili yardımlarından dolayı Prof. Dr. Ali Ertuğrul'a, değerli katkılarından dolayı Dr. Bilal Güzel'e ve bazı kaynakların temin edilmesi noktasındaki desteklerinden dolayı Betül Uysal'a teşekkür ederim.

Dr. Orhan KILIÇARSLAN
Haziran 2022/Düzce

KAYNAKÇA

- Akdoğan, Y. (t.y.). *Ahmedî-Dîvân*.
e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/10591,ahmedidivaniyasarakdoganpdf.pdf?0> (03.05. 2022).
- Aksoyak, İ. H. (2016). “Anadolu Sahasında İlk Bahr-ı Tavîl Ahmed Paşa’nın Mıdır?”. 14. Yı’dan 19. Yı’a Anadolu ve Rumeli’de Yazılmış Türkçe Edebî Metinler Üzerine Söylenmemiş Sözler. Grafiker Yay. Ankara: 115-134.
- Altun, M. (2017). *Sî-nâme-i Hümmâmî*.
e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55732,si-name-i-humamipdf.pdf?0> (e.t. 06.06.2022).
- Arslan, M. (2018). *Mihri Hâtun Dîvânı*.
e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/58679,mihri-hatun-divanipdf.pdf?0> (e.t. 15.05.2022).
- Aslan, Ü. (2018). *Atâyî İvaz Paşa Ođlu Atâyî-Dîvân*. TDK Yay. Ankara.
- Avşar, Z. (2017). *Revânî Dîvânı*.
e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56143,revani-divanipdf.pdf?0> (e.t. 04.05.2022).
- Ayan, H. (1993). “Bir Nazire Mecmûası”. *MÜFEF Türklük Araştırmaları Dergisi*. S. 7. İstanbul: 111-118.
- Ayan, H. (2002). *Nesîmî Hayatı Edebî Kişiliği Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni I-II*. TDK Yay. Ankara.
- Bayrı, M. H. (1927). “Câmi‘ü’n-nezâ‘ir”. *Milli Mecmua*. VIII (89): 1432-1433.
- Biltekin, H. (2018). *Şeyhî Dîvânı*.
e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/61044,seyhi-divanipdf.pdf?0> (e.t. 17.05.2022).
- Câmi‘ü’n-nezâ‘ir: AÜDTCF Kütüphanesi. İsmail Saib I-II. No: 804-805.
- Câmi‘ü’n-nezâ‘ir: Bayezid Devlet Kütüphanesi. No: 5782.
- Canpolat, M. (2003). “Mecmû‘atü’n-Nezâ‘ir”. *İslam Ansiklopedisi*. C. 28. TDV Yay. İstanbul.

- Canpolat, M. (1995). *Mecmû'atü'n-Nezâ'ir (Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*. TDK Yay. Ankara.
- Ersoy, E. (2021). *Dîvân-ı Hafî*. TÜBA. Ankara.
- Ersoylu, İ. H. (2013). *Cem Sultan'ın Türkçe Divan'ı*. TDK Yay. Ankara.
- Ertek-Morkoç, Y. (2003). *Eğridirli Hacı Kemal'in Câmiü'n-Nezâ'ir (Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine bir İnceleme) 3 Cilt*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir.
- Gıynaş, K. A. (2017). *Pervâne Bey Mecmuası*.
e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55832,pervane-bey-mecmuasi-pdf.pdf?0> (e.t. 01.04.2022).
- Gölpınarlı, A. (1971). *Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu II*. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara.
- Gültekin, H. (2010). "Düzenleyeni Bilinmeyen Bir Nazire Mecmuası: Mecmû'a-i Nezâ'ir". *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. C. 27. S. 1. Ankara: 107-122.
- Gümüş, A. K. (2012). *Mecmû'a-i Nezâ'ir (vr. 50b-100a) (Hasan Hüsnü Paşa No: 1031) İnceleme-Tenkitli Metin*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul.
- Gümüş, A. K. (2019). *Câmi'ü'n-Nezâ'ir: (İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler T 2955) İnceleme, Metin, Çeviri*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul.
- Güzel, A. (2021). *Şehzâde Alaâddin Gaybî-Kaygusuz Abdâl Külliyyatı (Hayatı-Eserleri-Metin-Sözlük-Kaynaklar)*. TDK Yay. Ankara.
- İpekten, H. (2020). *Karamanlı Nizâmî Dîvânı*.
e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/73032,karamanli-nizami-divanipdf.pdf?0> (e.t. 28.05.2022).
- Kavaklıyazı, A. (2015). "15. Yüzyıl Şairlerinden Diyarbakırlı Halîlî'nin Şiirleri". *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. S. 34. Konya: 1-88.
- Kaya, B. (2005). "Nazîre Mecmuaları ve Hisâlî'nin Metâliü'n-Nezâ'iri". *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (8): 47-56.
- Koç, H.-Baka Telli, Ş.-Kacar, K. (2020). *Klasik Türk Şiirinin Kayıp Bir Halkası Bursalı Resmî ve Şiirleri*. Gece Kitaplığı, Ankara.
- Korkut, G. (2004). *Dîvân-ı Le'âlî (İnceleme-Metin)*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara.

- Köksal, M. F. (2006). *Sana Benzer Güzel Olmaz-Divan Şiirinde Nazire*. Akçağ Yay. Ankara.
- Köksal, M. F. (2017). *Mecma'ü'n-Nezâ'ir*.
e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56057,mecmaun-nezair-edirneli-nazmi-pdf.pdf?0> (e.t. 01.04.2022).
- Kut, G. (1986). "Mecmua". *TDVA Devirler İsimler Eserler Terimler*. C.6. s. 171. Dergah Yay. İstanbul.
- Levend, A. S. (2008). *Türk Edebiyatı Tarihi 1. Cilt*. TTK Yay. Ankara.
- Mansuroğlu, M. (1956). *Ahmed Fakih-Çarhname (Dört levha ile)*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay. İstanbul.
- Mecmua Ferid: Edirne Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi. No: 22 Sel 2309.
- Mermer, A. (2002). "XV. Yüzyılda Yazılmış Bilinmeyen Bir Nazîre Mecmûası ve Aydınlı Visâli'nin Bilinmeyen Şiirleri". *Milli Folklor*. S. 56. s. 75-94.
- Saraç, M. A. Y. (2016). *Bursalı Mehmed Tahir-Osmanlı Müellifleri*. TÜBA. Ankara.
- Sevgi, A.-Sevindik, H. (2016). *Cezerî Kasım Paşa Sâfi Dîvânı*. Palet Yay. Konya.
- Tarlan, A. N. (1992). *Necatî Beg Divanı*. Akçağ Yay. Ankara.
- Tarlan, A. N. (1992). *Ahmed Paşa Divanı*. Akçağ Yay. Ankara.
- Turan, S. (2001). "Eğirdirli Hacı Kemal ve Câmî'ü'n-Nezâ'ir'i". *1. Eğirdir Sempozyumu: Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yönleri ile Eğirdir (31 Ağustos - 01 Eylül 2001)*. Isparta: 841-854.
- Ünver, İsmail (1993). "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler". *AÜTCF Türkoloji Dergisi*. C. 11. S. 1.s: 51-89.
- Yavuzer, H. (2008). *Kemâl Ümmî Dîvânı (İnceleme-Metin)*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi BAMER Yay. Bolu.
- Yiğitbaşı, S. S. (1972). *Eğirdir-Felekâbâd Tarihi*. Çeltüt Matbaacılık. İstanbul.
- Yücel, B. (2002). *Mahmud Paşa Adnî Divanı*. Akçağ Yay. Ankara.

Elektronik Kaynakça

- <https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/>
<https://kuran.diyamet.gov.tr/mushaf/>
www.lehcediz.com
www.tebdiz.com